

CHÂU PHI TRONG CHIẾN LƯỢC CỦA CÁC NƯỚC LỚN NHỮNG NĂM ĐẦU THẾ KỶ XXI

Phạm Thanh Hà*

Nguyễn Vĩnh Thanh**

Trong nền kinh tế thế giới hiện nay, châu Phi đang được đánh giá là châu lục có nhiều tiềm năng nhưng chưa được khai thác hiệu quả. Điều đó khiến châu Phi trở thành tâm điểm chú ý của nhiều quốc gia trên thế giới, đặc biệt là các nước lớn như Mỹ, EU, Nhật Bản, Trung Quốc, Nga.... Mỗi nước có những ý đồ và chiến lược riêng đối với châu Phi nhằm duy trì ảnh hưởng của mình ở châu lục này, đồng thời nâng cao vị thế của mình trên chính trường kinh tế và chính trị thế giới.

1. Lợi thế địa chính trị - kinh tế của châu Phi và những toan tính của các nước lớn

Châu Phi hiện đang trở thành địa bàn cạnh tranh của các nước lớn nhờ những lợi thế địa - chính trị - kinh tế của mình. Cụ thể là như sau:

Thứ nhất, đây là khu vực giàu tài nguyên thiên nhiên. Hiện nay, châu Phi đóng vai trò rất quan trọng trên bản đồ khoáng sản thế giới. Châu Phi là châu lục rộng lớn gồm 54 quốc gia với tổng diện tích khoảng 30 triệu km², dân số

khoảng 900 triệu người. Đây là châu lục duy nhất trên thế giới sở hữu nguồn tài nguyên thiên nhiên và khí đốt giàu có. Hiện nay, châu Phi chiếm tới 99% sản lượng crôm, 85% sản lượng platinum, 70% sản lượng tantalite, 68% sản lượng coban, 54% sản lượng vàng của thế giới. Đây còn là châu lục có sản lượng dầu khí và khí ga quan trọng của thế giới, trong đó Nigeria và Lybia là hai nước sản xuất dầu mỏ dẫn đầu thế giới. Ngoài ra, châu Phi còn là vùng đất giàu có về thiếc, kim cương, bô xít. Các nguồn tài nguyên giàu có và mang tính chiến lược này đang là tâm điểm chú ý của toàn thế giới, ảnh hưởng quan trọng đến mối quan hệ đối ngoại của châu Phi. Trong thời kỳ thuộc địa, châu Phi là địa bàn khai thác tài nguyên của các nước châu Âu, chủ yếu là dưới phương thức: khai thác quặng khoáng sản, khai thác đất nông nghiệp để sản xuất một số loại cây trồng như lúa miến, lúa mì, gạo, ngô, sắn, chuối..., cung cấp lao động cho các nước thực dân. Trong suốt thời kỳ chiến tranh Lạnh, châu Phi là vùng đất chịu ảnh hưởng của các lực lượng siêu quyền trên thế giới, đặc biệt là Mỹ, châu Âu và Liên Xô. Sau khi chiến tranh

(*) và (**) Tiến sĩ, Học viện Chính trị hành chính khu vực I

Lạnh kết thúc, châu Phi là tâm điểm chú ý của nhiều nước lớn khác trên thế giới, đặc biệt là Mỹ, Pháp, Anh, Nhật Bản, Trung Quốc và Ấn Độ. Mỗi nước đến châu Phi vì những mục đích, ý đồ khác nhau, trong đó dầu lửa là hàng hóa quan trọng nhất, tạo nên cuộc đua giữa các đối tác nước ngoài ở châu Phi, chủ yếu là nhằm tranh giành các nguồn tài nguyên thiên nhiên. Theo thống kê của một số tổ chức kinh tế thế giới, trong thế kỷ XX Mỹ đã tiêu thụ tổng cộng 35 tỷ tấn dầu lửa, hơn 7 tỷ tấn đồng, hơn 200 triệu tấn nhôm, trong đó đồng và nhôm chủ yếu nhập từ châu Phi. Hiện nay Tây Phi cung cấp tới 12% lượng dầu thô nhập khẩu của Mỹ và dự báo vào năm 2015 Tây Phi sẽ cung cấp tới 25% dầu thô cho Mỹ. Trong giai đoạn 1950-1990, Nhật Bản tiêu thụ hơn 8 tỷ tấn dầu lửa, hơn 40 triệu tấn đồng, hơn 60 triệu tấn nhôm, chủ yếu cũng nhập khẩu từ châu Phi. Các nước phương Tây khác, cùng Trung Quốc, Nga, Ấn Độ hiện nay cũng đang tăng nhu cầu nhập khẩu các nguyên liệu này từ châu Phi. Trung Quốc hiện đang là nước có những ý đồ chiến lược rõ rệt nhất về tài nguyên châu Phi để phục vụ các mục tiêu tăng trưởng kinh tế cao của mình, đặc biệt là nguyên nhiên liệu như dầu khí, các loại quặng và tài nguyên nông nghiệp. Những lợi thế quan trọng về tài nguyên của châu Phi khiến châu lục này đang trở thành mục tiêu của nhiều công ty xuyên quốc gia, nhiều nhà đầu tư tại các nước công nghiệp để khắc phục những hạn chế về tài nguyên và thị trường trong nước. Trên thực tế, nhờ những lợi thế tài nguyên của mình, một số nước châu Phi đã tiến hành cải cách kinh tế, phát triển thương mại, thu hút FDI để mong muốn đạt được những tiến bộ kinh tế và giảm nghèo. Tuy nhiên, lợi thế về tài nguyên cũng đang là nguyên nhân khiến châu Phi trở thành điểm nóng trên thị trường năng lượng và nguyên liệu quý hiếm thế giới. Nếu không có những chiến lược phát triển hợp lý, tài nguyên châu Phi sẽ là nguyên nhân gây

ra chiến tranh, nội chiến, là địa bàn tranh giành ảnh hưởng và phục vụ mục đích của nhiều nước lớn trên thế giới.

Thứ hai, châu Phi nắm giữ một vị trí địa chính trị, địa kinh tế rất quan trọng khiến châu lục này luôn nằm trong tầm ngắm của các nước lớn. Nằm ở vị trí tiếp giáp biển Đại Tây dương ở phía Tây, Ấn Độ dương và Biển Đỏ ở phía Đông, tiếp giáp Địa Trung hải ở phía Bắc, châu Phi là vùng đất có vị trí quan trọng trên bản đồ thế giới. Chính vì vậy, ngay từ thời thuộc địa, châu Phi đã là vùng đất tranh chấp của nhiều thế lực bên ngoài. Ngày nay, châu Phi được đánh giá là vùng đất đem lại nhiều lợi ích kinh tế nhờ nguồn tài nguyên thiên nhiên phong phú, đặc biệt là dầu lửa, vàng, kim cương. Quan trọng hơn, do tiếp giáp với Địa Trung hải, đặc biệt là tiếp giáp với khu vực Trung Đông, châu Phi ngày nay đang trở thành một địa bàn chính trị quan trọng của nhiều nước. Mỹ coi châu Phi là con bài chiến lược trong chiến dịch chống chủ nghĩa khủng bố và đảm bảo an ninh quốc gia cho Mỹ. EU đánh giá châu Phi luôn là "sân sau" để nâng tầm ảnh hưởng quốc tế của họ. Đối với Trung Quốc, châu Phi được coi là một mắt xích trong vành đai ASEAN- Nam Á - Trung Đông - châu Phi - Mỹ Latinh nhằm điều hoà các mối quan hệ của Trung Quốc với các nước lớn trong tương lai¹. Hàng loạt nước khác như Nhật Bản, Nga, Ấn Độ, Hàn Quốc... cũng đang có mặt tại châu Phi để khai thác vị trí địa chính trị - kinh tế của khu vực này, vừa là để giúp châu Phi cùng phát triển, vừa là để nâng tầm ảnh hưởng của họ trên chính trường quốc tế.

Thứ ba, châu Phi là vùng đất đông dân, là thị trường đầy tiềm năng của thế giới. Mặc dù ngày nay đói nghèo, dịch bệnh vẫn là căn bệnh kinh niên của châu Phi, nhưng với dân số hiện nay khoảng 900 triệu người và dự báo sẽ lên tới 1,289 tỷ người vào năm 2050 (theo dự báo của Liên hiệp quốc), chiếm 20% dân số thế

giới, thị trường châu Phi quả thật hàm chứa rất nhiều tiềm năng, đặc biệt về lao động, sức mua. Điều này đã khiến thế giới ngày càng quan tâm hơn đến châu Phi. Trong khi thị trường thế giới bão hoà một số sản phẩm, thì sức mua của thị trường châu Phi đang hứa hẹn nhiều tiềm năng. Với những thành tựu ban đầu về cải cách và phát triển kinh tế những năm gần đây, dung lượng thị trường châu Phi chắc chắn sẽ ngày càng lớn và vai trò kinh tế của châu Phi cũng sẽ tăng lên.

Thứ tư, châu Phi là châu lục nghèo đói và có nhiều đại dịch nhất trên thế giới và những khó khăn thách thức của châu Phi hiện nay đang trở thành các vấn đề toàn cầu, đòi hỏi các nước lớn phải chung tay cứu giúp. Hiện có khoảng hơn 200 triệu trong tổng số gần 900 triệu dân châu Phi đang lâm vào nghèo đói và số người bị nhiễm HIV/AIDS ở châu Phi chiếm tới 70% tổng số người nhiễm HIV/AIDS trên thế giới. Trong số 40 nước nghèo nặng nợ nhất thế giới, có tới 35 nước châu Phi. Chiến tranh, xung đột, bạo lực, bất ổn định chính trị vẫn xảy ra liên miên, đặc biệt ở các nước thuộc vùng Sừng châu Phi như Eritrea, Ethiopia, Somalia, Djibuti; vùng Hồ Lớn như Ruanda, Burundi, Congo... Bên cạnh đó, tác động của ô nhiễm môi trường ở châu Phi cũng bắt đầu đáng báo động, đặc biệt là ở khu vực sông Niger mỗi năm thải ra khoảng 70 triệu tấn khí CO₂. Những vấn đề nan giải trên của châu Phi đang trở thành mối quan tâm chung của toàn thế giới. Bằng những phương thức hợp tác khác nhau như viện trợ, hợp tác kinh tế - thương mại để giúp châu Phi cùng phát triển, các nước giàu đang tìm mọi cách gây ảnh hưởng của mình tại châu Phi.

2. Châu Phi trong chiến lược của EU

So với các nước khác trên thế giới, EU là khu vực có ảnh hưởng lâu đời và mạnh mẽ nhất ở châu Phi. Từng là những nước thực dân cũ của châu Phi, EU đã để lại những dấu ấn rất

quan trọng ở nhiều nước châu Phi cả về mô hình chính trị, cơ sở hạ tầng, chính sách kinh tế và ngôn ngữ. Sau khi các nước châu Phi giành được độc lập từ tay thực dân vào thập kỷ 1960 và 1970, vai trò của EU ở châu Phi bị lu mờ dần và nhường chỗ cho vị trí của Mỹ. Tuy nhiên, trong những năm đầu thế kỷ XXI, EU đã giành lại được vị thế của mình tại châu Phi nhờ chính sách đối ngoại mới. Nếu như trước đây, EU duy trì ảnh hưởng của mình đối với các nước thuộc địa châu Phi bằng chính sách truyền bá ngôn ngữ và văn hoá, chính sách chính trị và kinh tế, thì ngày nay chính sách của EU đối với châu Phi đã có sự thay đổi, chủ yếu hướng vào mục tiêu viện trợ phát triển, hợp tác chính trị thông qua cơ chế đối thoại, hợp tác trong những vấn đề cùng quan tâm như quản lý, thương mại, cơ sở hạ tầng và năng lượng.

Nền móng khởi đầu cho chiến lược mới của EU đối với châu Phi là việc ký kết một số các hiệp định ưu đãi như Hiệp ước Yaoundé (1964-1975) và Hiệp ước Lomé (1976-2000). Năm 2001, Hiệp ước Cotonou được ký kết đã đánh dấu một bước phát triển mới trong quan hệ EU - châu Phi, được gọi là mối quan hệ đối tác. Đó là thời điểm chiến lược của EU đối với châu Phi chuyển từ cơ chế hợp tác giúp đỡ một chiều (hỗ trợ xây dựng thể chế chính trị và viện trợ phát triển kinh tế) sang cơ chế hợp tác phát triển cùng có lợi, dựa trên 4 nguyên tắc cơ bản là nguyên tắc bình đẳng giữa các đối tác, nguyên tắc được tham gia, nguyên tắc cùng đối thoại và thực hiện nghĩa vụ của các bên và nguyên tắc có sự phân biệt và địa phương hoá. Sau khi Hiệp ước Cotonou được ký kết, vị thế của EU ở châu Phi đã được thay đổi, mở đường cho mối quan hệ hợp tác mở rộng thời kỳ sau này. Mối quan hệ ông chủ - nô lệ, nước thực dân - nước thuộc địa đã bị xoá bỏ. Cũng trong năm 2001, cơ chế "tất cả trừ vũ khí - EBA" được EU áp dụng cho châu Phi nhằm mở rộng các hoạt động thương mại và hợp tác

kinh tế hai chiều bằng cách miễn giảm thuế và hạn ngạch cho tất cả hàng hoá của các nước kém phát triển nhất khi vào thị trường EU, trừ vũ khí. 34 nước châu Phi đã được hưởng cơ chế này và đây được coi là một sáng kiến nhằm củng cố tác dụng của Hiệp ước Cotonou cũng như là để thúc đẩy mạnh mẽ mối quan hệ EU- châu Phi.

Ngoài ra, một trong những động lực thúc đẩy các nước châu Phi quay về hợp tác với EU sau năm 2001 là mối quan hệ phát triển an ninh, những thay đổi về thể chế trong nội bộ EU và AU, những cam kết phát triển mới của cộng đồng quốc tế, sự gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc, sự khan hiếm năng lượng và tài nguyên.... Nắm bắt được những động thái trên của nhiều nước châu Phi, EU đã có những bước chiến lược tiếp theo để gia tăng ảnh hưởng của mình ở châu Phi, điển hình nhất là hai sự kiện sau: +) Gia tăng hỗ trợ châu Phi thực hiện những cam kết về các mục tiêu phát triển thiên niên kỷ (MDGs) do Liên hiệp quốc đề ra vào năm 2001 và sẽ kết thúc vào năm 2015. Để hỗ trợ châu Phi thực hiện MDGs, các nước thành viên EU đã cam kết nâng viện trợ phát triển cho châu Phi lên 0,7% GNP mỗi năm, tăng gấp đôi so với con số 0,34% GNP những năm trước đó; +) Thực hiện Tuyên bố Paris năm 2005 về việc quản lý, hợp tác và hỗ trợ ODA hiệu quả cho nhiều nước, trong đó phần lớn là các nước châu Phi.

Trong chiến lược hướng về châu Phi của mình, kể từ năm 2002 EU cũng đang nỗ lực dàn xếp để ký kết các Hiệp định đối tác kinh tế (EPAs) với các nước châu Phi. Vào tháng 12 năm 2007, Hội nghị thượng đỉnh EU-Châu Phi lần đầu tiên đã được khai mạc tại Lisbon. Đây được coi là Hội nghị bàn về “đối tác chiến lược” châu Phi trong đó mục tiêu của EU là nhằm theo đuổi thực hiện chính sách hợp tác toàn diện và lâu dài với châu Phi. Hội nghị này đã đề ra Kế hoạch hành động bao gồm các

mục tiêu toàn diện đầy tham vọng cả về chính trị, kinh tế, an ninh, giáo dục, quân sự, năng lượng.... Dự tính Quỹ phát triển EU (EDF) sẽ chi 20 tỷ Euro cho châu Phi cận Sahara trong giai đoạn 2008-2013 và Quỹ vì hoà bình châu Phi (APF) sẽ chi 300 triệu Euro trong giai đoạn 2008-2010. EU cũng cam kết hỗ trợ trực tiếp cho AU số tiền 242 triệu Euro để thực hiện nhiệm vụ giải quyết các vấn đề ở Sudan².

Đối với EU, châu Phi là “sân sau” rất quan trọng để EU củng cố và nâng cao vị thế của mình trên thế giới. Chiếm tới 75% kim ngạch thương mại của châu Phi cận Sahara. EU đang là đối tác gây ảnh hưởng rất lớn đến các vấn đề kinh tế, chính trị, chính sách đối ngoại của nhiều nước châu Phi. Tầm quan trọng của châu Phi đối với EU còn chỗ châu Phi đang là đối tác thay thế Trung Đông về nguyên liệu và năng lượng trong những trường hợp khẩn cấp, đặc biệt khi Trung Quốc đang trở thành một người chơi mới nổi trong khu vực này.

3. Châu Phi trong chiến lược của Mỹ

Trước khi chiến tranh Lạnh kết thúc, châu Phi là địa bàn chiến lược của Mỹ nhằm mục đích cô lập Liên Xô và các nước xã hội chủ nghĩa. Do vậy chiến lược ngoại giao của Mỹ đối với châu Phi thời kỳ này không mang lại nhiều lợi ích cho các nước châu Phi. Những biện pháp can thiệp và hỗ trợ của Mỹ thời kỳ này như ở Zaire (sau này đổi là Congo) hay ở Angola là nhằm chống lại chủ nghĩa cộng sản ở châu Phi. Trong những năm đầu sau khi chiến tranh Lạnh kết thúc, chiến lược của Mỹ đối với châu Phi chủ yếu vẫn thiên về viện trợ nhân đạo, can thiệp vào vấn đề nhân quyền, chẳng hạn như vấn đề quyền lợi của phụ nữ và trẻ em ở Somalia...

Những năm cuối thập kỷ 1990 trở lại đây, châu Phi ngày càng trở nên quan trọng hơn đối với Mỹ. Tháng 4 năm 1998, tổng thống Clinton có chuyến viếng thăm một số nước

châu Phi với hàng loạt những mục tiêu đầy tham vọng như: thiết lập quan hệ đối tác với các nước châu Phi thông qua một số biện pháp như viện trợ, thương mại, đầu tư; tiếp tục hỗ trợ tiến trình dân chủ hoá ở châu Phi, phối hợp với các nước châu Phi đấu tranh chống lại những hiểm hoạ toàn cầu như chủ nghĩa khủng bố, HIV/AIDS³. Trong những năm 2000, chiến lược châu Phi của Mỹ ngày càng mang tính chất toàn diện hơn. Trong chuyến thăm 5 nước châu Phi của tổng thống Bush vào tháng 7 năm 2003, chiến lược châu Phi của Mỹ nhằm vào 3 mục tiêu cơ bản sau: *Thứ nhất*, Mỹ muốn đóng vai trò “người cứu thế châu Phi”. Trước chuyến thăm này, Mỹ công bố sẽ viện trợ 15 tỷ USD cho châu Phi trong vòng 5 năm để phòng chống đại dịch HIV/AIDS, trong đó có 12 nước trọng điểm. Thông qua khoản viện trợ này, Mỹ muốn trở thành nước chủ yếu giúp châu Phi phòng trừ dịch bệnh HIV/AIDS. *Thứ hai*, tăng cường sự hiện diện của Mỹ, kể cả về quân sự, một châu lục được Mỹ coi là trọng điểm trong cuộc chiến chống khủng bố toàn cầu. *Thứ ba*, Mỹ muốn giành quyền kiểm soát dầu mỏ ở châu Phi sau khi không chế được nguồn dầu mỏ Trung Đông. Một số nước châu Phi hiện nay đang có nguồn dầu mỏ rất phong phú và Mỹ hy vọng nếu kiểm soát được nguồn dầu mỏ ở châu Phi, Mỹ sẽ kiểm soát được nguồn dầu mỏ toàn cầu.

Để tăng cường sự hiện diện của mình ở châu Phi, chiến lược ưu tiên 10 điểm đã được chính quyền Mỹ đưa ra vào năm 2003, cụ thể là:

1. Hỗ trợ và tiến hành giảm nợ cho châu Phi.
2. Thúc đẩy thương mại, đầu tư Mỹ - châu Phi. Để hỗ trợ cho chiến lược này, Mỹ đã thực hiện Đạo luật cơ hội và phát triển giành cho châu Phi (AGOA) vào năm 2000 với một loạt các điều khoản ưu tiên thuế quan cho hơn 2000 mặt hàng xuất khẩu của 35 nước châu Phi.

3. Hỗ trợ châu Phi ngăn chặn và kìm chế dịch bệnh HIV/AIDS thông qua Kế hoạch cứu trợ AIDS khẩn cấp của tổng thống (PEPFAR).

4. Hỗ trợ châu Phi trong phát triển cơ sở hạ tầng, trong đó có cả phát triển cơ sở hạ tầng mềm như nguồn nhân lực, đào tạo kỹ năng, xây dựng năng lực quản lý...

5. Hỗ trợ châu Phi quản lý xung đột, chiến tranh.

6. Giúp đỡ các nước châu Phi ngăn chặn khủng hoảng kinh tế và hỗ trợ nhân đạo.

7. Thúc đẩy dân chủ hóa và đề cao vấn đề nhân quyền.

8. Yêu cầu một số tổ chức đa phương như Ngân hàng Thế giới (WB), Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO) tăng cường giúp đỡ các nước châu Phi trong vấn đề dân chủ và nhân quyền. Tăng viện trợ giành cho châu Phi lên 0,7% GNP.

9. Tăng cường hợp tác trong vấn đề giáo dục, đào tạo, nghiên cứu, chuyên gia công nghệ chia sẻ thông tin, văn hoá và nghệ thuật.

10. Truyền bá văn hoá và các giá trị kiểu Mỹ thông qua các phương tiện truyền thông, các cơ quan quản lý văn hoá và hệ thống trường học.

Tuy giành chính sách ưu tiên 10 điểm cho châu Phi, nhưng trên thực tế Mỹ vẫn có nhiều yếu tố hơn một số đối tác khác (chẳng hạn như Trung Quốc) trong quan hệ với châu Phi. Theo nhiều nhà nghiên cứu, kế hoạch ưu tiên 10 điểm năm 2003 của Mỹ dường như thiên về viện trợ nhân đạo và y tế với những điều kiện áp đặt về dân chủ hoá và cải cách chính trị theo kiểu Mỹ hơn là hợp tác kinh tế, thương mại và đầu tư. Để tăng cường sự hiện diện của mình ở châu Phi, Mỹ đã bắt đầu thay đổi chiến lược ngoại giao của mình theo 2 hướng: *Một là*, tăng cường sự hiện diện về quân sự Mỹ tại châu Phi. Tháng 2 năm 2007, Bộ chỉ huy quân

sự Mỹ tại châu Phi (AFRICOM) đã được thành lập, đánh dấu sự gia tăng hiện diện về quân sự của Mỹ ở châu Phi với mục tiêu là đẩy nhanh hợp tác an ninh Mỹ - Phi, tạo ra cơ hội mới để tăng cường tiềm năng quân sự của các đối tác quân sự của Mỹ tại châu Phi với quân số lên tới 1000 lính Mỹ tại châu Phi. Hai là, hướng mạnh vào các mục tiêu kinh tế của Mỹ ở châu Phi, tạo cơ hội cho các doanh nghiệp Mỹ có mặt ngày càng nhiều hơn ở châu Phi để cạnh tranh với EU và Trung Quốc. Trong chuyến đi thăm Mỹ của tân tổng thống Mỹ Obama và ngoại trưởng Mỹ Hilary Clinton những tháng đầu năm 2009, chính sách đối ngoại của Mỹ đối với châu Phi đã có sự thay đổi. Tổng thống Mỹ Obama phát biểu "Tôi xem châu Phi là một phần quan trọng trong thế giới liên kết của chúng ta. Và tôi cam kết với các bạn về sự ủng hộ và hợp tác hoàn toàn với Mỹ". Mỹ cam kết sẽ xem xét lại những tác động của AGOA, đẩy mạnh hoạt động thương mại và đầu tư, tăng cường viện trợ cho phát triển nông nghiệp châu Phi, tăng cường các biện pháp an ninh nhằm ngăn chặn xung đột và bạo lực. Như vậy, sau chuyến thăm châu Phi năm 2009 của tổng thống và ngoại trưởng Mỹ, châu Phi đã trở lại như là một trong những ưu tiên trong chính sách đối ngoại của Washington. Mỹ đã có kế hoạch trong vòng 6 năm tới (đến năm 2015) sẽ xây dựng thêm 21 đại sứ quán mới, nâng tổng số cơ quan đại diện của Mỹ ở châu lục này lên con số gần 60. Bộ năng lượng Mỹ cam kết đến năm 2020 mỗi năm Mỹ sẽ nhập khẩu trên 770 triệu thùng dầu của châu Phi, lượng nhập khẩu dầu của châu Phi sẽ chiếm 25% tổng khối lượng dầu nhập khẩu của Mỹ vào năm 2015 so với mức 15% như hiện nay. Với vị trí trọng yếu và nắm trong tay mình nguồn tài nguyên dầu lửa phong phú, châu Phi đang nằm trong những toan tính chiến lược của Mỹ kể cả trong lĩnh vực chính trị, kinh tế và quân sự.

4. Châu Phi trong chiến lược của Trung Quốc

Từ sau chiến tranh Lạnh, chiến lược châu Phi của Trung Quốc đã có những thay đổi mạnh mẽ. Nếu như trong 4 thập kỷ từ 1950 đến hết những năm 1980 chính sách châu Phi của Trung Quốc chỉ tập trung chủ yếu vào việc hỗ trợ giúp đỡ các nước mới giành được độc lập phát triển kinh tế theo đường lối cộng sản chủ nghĩa, thì ngày nay chính sách châu Phi của Trung Quốc đã có nhiều chuyển biến. Mục tiêu hiện nay của Trung Quốc đối với châu Phi là nhằm đảm bảo an ninh năng lượng và nguyên liệu thô, mở rộng thị trường xuất khẩu của Trung Quốc, đồng thời hỗ trợ Trung Quốc mở rộng lợi ích toàn cầu.

Khác với các quyền lực kinh tế khác trên thế giới như Mỹ và EU, bước đi của Trung Quốc đến châu Phi dường như mạnh mẽ hơn, toàn diện hơn. Nếu như tổng thống Mỹ chỉ có 3 chuyến thăm chính thức đến châu Phi⁵, thì tính đến năm 2007 chủ tịch nước Trung Quốc đã có tất cả 5 chuyến thăm chính thức tới châu Phi. Kể từ năm 2006, mỗi năm một lần hai phía lại tổ chức Diễn đàn hợp tác Trung Quốc - châu Phi, thu hút hầu hết các nước châu Phi tham gia. Tại Diễn đàn hợp tác Trung Quốc - châu Phi năm 2006, Trung Quốc đã cho châu Phi vay ưu đãi không tính lãi 5 tỷ USD và hứa hẹn sẽ tăng gấp đôi số tiền viện trợ cho châu Phi. Năm 2007 trong chuyến thăm châu Phi, chính phủ Trung Quốc tiếp tục cung cấp khoản cho vay ưu đãi trị giá 3 tỷ USD với lãi suất bằng 0 trong vòng ba năm. Vào năm 2006, kim ngạch thương mại hai chiều châu Phi - Trung Quốc đạt 55,5 tỷ USD, tăng 40% so với năm 2005 và FDI của Trung Quốc vào châu Phi đạt mức kỷ lục 6,6 tỷ USD. Năm 2008, kim ngạch thương mại hai chiều châu Phi - Trung Quốc tăng vọt lên ở mức 107 tỷ USD, gấp 10 lần so với năm 2001⁶. Hơn thế nữa, tầm quan trọng của Trung Quốc đối với châu Phi

ngày càng lớn bởi những ảnh hưởng từ con đường cải cách và phát triển kinh tế của Trung Quốc. Nhiều nước châu Phi đang muốn học tập mô hình kinh tế của Trung Quốc hơn là mô hình kinh tế của EU hoặc Mỹ. Trong khi Trung Quốc đang thiếu thốn nguyên liệu, năng lượng, dầu mỏ, đất đai canh tác thì châu Phi lại dư thừa những nguồn lực đó. Chính vì vậy, sự tiếp nhận ảnh hưởng của Trung Quốc đối với nhiều nước châu Phi tỏ ra dễ dàng.

Cũng giống như Mỹ và EU, Trung Quốc có những ưu tiên riêng khi xâm nhập vào lục địa đen. Tuy nhiên, những ưu tiên của Trung Quốc đối với châu Phi dường như thiên về lợi ích kinh tế. Nếu như chiến lược ưu tiên 10 điểm của Mỹ đối với châu Phi chủ yếu vì mục tiêu chính trị, thì chiến lược ưu tiên 8 điểm của Trung Quốc năm 2006 đối với châu Phi có chiều hướng trái ngược hẳn, chỉ tập trung về mục tiêu kinh tế. Cụ thể là:

1. Tăng gấp đôi viện trợ cho châu Phi trong giai đoạn 2006-2009.
2. Cung cấp 5 tỷ USD khoản vay và tín dụng ưu đãi cho châu Phi trong vòng 5 năm.
3. Cung cấp 5 tỷ USD để hỗ trợ các công ty Trung Quốc khi đầu tư vào châu Phi.
4. Xây dựng một trung tâm hội nghị cho AU.
5. Xoá nợ cho các nước nghèo nặng nợ châu Phi.
6. Tăng danh mục hàng hoá xuất khẩu với thuế quan bằng 0 đối với hàng hoá châu Phi xuất khẩu sang Trung Quốc từ 190 hạng mục lên 440 hạng mục.
7. Hình thành các khu kinh tế và thương mại Trung Quốc – châu Phi
8. Cử chuyên gia Trung Quốc sang giúp đỡ các nước châu Phi trong các lĩnh vực nông nghiệp, y tế, giáo dục, khoa học và kỹ thuật.

Tuy nhiên, đứng đằng sau những mục tiêu kinh tế là những mục tiêu chính trị đầy tham vọng của chính phủ Trung Quốc. Trung Quốc xác định châu Phi sẽ đem lại những lợi ích chiến lược lâu dài và làm nâng cao vị thế của Trung Quốc trên trường quốc tế. Với một nền kinh tế đang tăng trưởng nhanh, quy mô nền kinh tế lớn, Trung Quốc đang có tham vọng truyền bá ngôn ngữ, văn hoá và các giá trị chính trị của mình ra toàn thế giới và châu Phi là mảnh đất mới nhưng rất quan trọng để Trung Quốc thực hiện các ý đồ đó. Cho đến nay, Trung Quốc đã can dự toàn diện vào châu Phi. Sự can dự này chủ yếu được thực hiện bằng con đường thương mại, đầu tư và các chương trình chính trị - kinh tế. Trung Quốc đặc biệt quan tâm mở rộng quan hệ với các nước sản xuất dầu mỏ ở châu Phi như Algeria, Angola, Nigeria và Sudan. Trong 10 năm qua, Trung Quốc đã ký kết hơn 30 thoả thuận khung liên quan đến các khoản vay cho hơn 20 nước châu Phi. Một số dự án được các khoản cho vay của Trung Quốc tài trợ đã đem lại những thành công khá ấn tượng như dự án thăm dò dầu mỏ ở Sudan, cải tạo đường sắt ở Botswana, hợp tác phát triển nông nghiệp ở Ghine và Zimbabwe, khai thác và chế biến gỗ ở Ghine Xích đạo, xây dựng nhà máy xi măng ở Zimbabwe... Các dự án này đã thể hiện sức mạnh của nền kinh tế Trung Quốc và đem lại những tác động thực tế đối với nhiều nước châu Phi. Nhiều nhà nghiên cứu cho rằng các quyết sách của Trung Quốc dường như không mang tính can dự về chính trị tại châu Phi, vì vậy những ảnh hưởng của Mỹ và EU ở châu Phi nhiều thập kỷ qua đang bị Trung Quốc thách thức. Bằng những ảnh hưởng của mình thông qua con đường phát triển kinh tế, Trung Quốc ngày càng can dự sâu vào các vấn đề khác của châu Phi, chẳng hạn như can dự vào các vấn đề quân sự, an ninh (năm 2000-2003). Trung Quốc đứng thứ ba sau Nga và một số nước EU về cung cấp vũ khí quân sự cho châu

Phi cận Sahara, thậm chí Trung Quốc đã ký kết Hiệp định về quân sự với Mozambique và Seychelles), can dự vào AU thông qua các hình thức hỗ trợ xây dựng trung tâm hội nghị của AU hoặc hỗ trợ tài chính cho AU thực hiện NEPAD... Những bước đi này đang làm gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc tại châu Phi. Đứng đằng sau sự hào phóng không tiếc tiền của Trung Quốc đối với châu Phi trong các lĩnh vực đầu tư vào ngành dầu mỏ, khoáng sản, dệt may, tiền tệ, nông nghiệp, đường xá, sân bay là những ý đồ chính trị rất lớn. Đổi lại, dòng dầu thô và các khoáng sản quan trọng khác như bôxít, sắt, vàng, kim cương, gỗ... đang chảy ngược từ châu Phi về Trung Quốc ngày càng mạnh; đồng thời Trung Quốc đã khiến Mỹ và EU tỏ ra thận trọng hơn trước chiến lược bành trướng của Trung Quốc, vì thế ảnh hưởng của Trung Quốc tại châu Phi và trên thế giới ngày càng gia tăng.

5. Châu Phi trong chiến lược của Nga

Tương tự như Trung Quốc, Nga có những ảnh hưởng rất lớn đối với châu Phi trong suốt thời kỳ chiến tranh Lạnh. Trong thời kỳ này, chiến lược châu Phi của Nga là nhằm mục đích trợ giúp cho các nước châu Phi chống lại chủ nghĩa thực dân và phong trào phân biệt chủng tộc, hỗ trợ phát triển kinh tế và trang thiết bị vũ khí. Trước khi chiến tranh Lạnh kết thúc, Nga và Mỹ là hai đối thủ cạnh tranh đáng gờm nhất trên địa bàn châu Phi. Tuy nhiên, sau khi Liên Xô tan rã vào năm 1991, sự cạnh tranh này kết thúc và Nga “tạm biệt” châu Phi để quay về phục hưng lại nền kinh tế của mình.

Sự quay trở lại châu Phi của Nga chỉ bắt đầu từ năm 2001 khi tổng thống Putin có kế hoạch đi thăm một số nước châu Phi như Ai Cập, Nam Phi, Libi, nhưng sau đó chuyến thăm này đã bị hoãn lại. Tuy nhiên, mối quan hệ Nga – châu Phi cũng bắt đầu tái khởi động kể từ đó. Nga đã nỗ lực viện trợ nhân đạo cho

nhiều nước châu Phi, đồng ý xoá nợ cho những nước châu Phi nghèo nặng nợ, hỗ trợ chương trình NEPAD. Năm 2004, tổng thống Putin đã gửi một bức thông điệp đến châu Phi nhân Ngày châu Phi (25-5-2004), trong đó nhấn mạnh “Một phần quan trọng trong chính sách đối ngoại của Nga là phát triển đối thoại chính trị và hợp tác cùng có lợi với các nước châu Phi trên các lĩnh vực thương mại, kinh tế, khoa học, công nghệ và văn hóa. Chúng tôi tin tưởng rằng việc hợp tác gần gũi sẽ giúp chúng ta sử dụng được tiềm năng đối tác to lớn đầy đủ”. Vào ngày 26/4/2005, tổng thống Putin có chuyến viếng thăm chính thức Ai Cập. Đây là chuyến thăm đầu tiên của Nga tới châu Phi kể từ khi chiến tranh Lạnh kết thúc, đánh dấu một bước khởi đầu mới trong quan hệ Nga – châu Phi trong thế kỷ XXI.

Mặc dù chậm chân hơn một số nước khác trên thế giới và phải cạnh tranh với EU, Mỹ, Trung Quốc, Nhật Bản, Ấn Độ, Hàn Quốc, nhưng Nga cũng có những bước đi riêng của mình ở châu Phi. Việc Nga quay trở lại châu Phi trong những năm đầu thế kỷ XXI được đánh giá là mang nhiều ý nghĩa. *Thứ nhất*, Nga muốn sử dụng châu Phi cho chiến lược cường quốc mới của mình bởi hầu hết các nước châu Phi trước đây là bạn bè truyền thống của Nga. Nga muốn từng bước khôi phục và khẳng định sức mạnh của Nga trên trường quốc tế nhờ củng cố và mở rộng nhóm bạn bè truyền thống. *Thứ hai*, châu Phi là thị trường quan trọng đối với Nga, là mảnh đất đầu tư đầy tiềm năng cho các doanh nghiệp Nga. *Thứ ba*, việc Nga mở rộng hợp tác năng lượng với châu Phi có thể sẽ làm mở rộng quyền phát ngôn của Nga trong thị trường năng lượng quốc tế.

Năng lượng là lĩnh vực ưu tiên hàng đầu trong chiến lược quay trở lại châu Phi của Nga. Chuyến đi thăm Ai Cập của tổng thống Putin năm 2004 và chuyến đi thăm 4 nước châu Phi là Ai Cập, Nigeria, Namibia, Angola

của tổng thống Medvedev gần đây đều vì mục đích hợp tác năng lượng. Ngoài ra, các lĩnh vực hợp tác khác giữa Nga và châu Phi đang được tiến hành là khai thác kim cương, phát triển hệ thống ngân hàng, xây dựng các nhà máy chế tạo điện tử... Những bước đi đầu tiên của Nga tới châu Phi trong những năm gần đây cho thấy Nga đang tìm mọi cách để tránh tụt lại phía sau so với phương Tây và Trung Quốc trong việc chiếm lĩnh thị phần năng lượng và tài nguyên dồi dào ở châu Phi.

Để tăng cường ảnh hưởng của Nga tại châu Phi và trên thế giới, mặt khác Nga đã khởi xướng thành lập nhóm BRIC⁷. Nhóm này ban đầu chỉ gồm 4 nước là Brazil, Nga, Ấn Độ và Trung Quốc, sau đó sẽ bao gồm cả Nam Phi (BRIC lúc đó sẽ chuyển thành BRICS). Đây là những nền kinh tế mới nổi trên thế giới, có khả năng sẽ có ảnh hưởng quan trọng trên thế giới trong tương lai. Ngày 16 tháng 6 năm 2009, cuộc họp cấp cao lần đầu tiên của BRIC đã được tiến hành tại Nga. Nga và các nước thành viên BRIC hy vọng sẽ góp phần thiết lập lại trật tự quốc tế mới, trong đó các nước mới nổi như Nga sẽ có những ảnh hưởng quan trọng trên địa bàn châu Phi nói riêng và nền kinh tế chính trị thế giới nói chung.

6. Châu Phi trong chiến lược của Nhật Bản

Nhật Bản quan tâm tới châu Phi chính thức từ năm 1993 thông qua Hội nghị quốc tế Tokyo về phát triển châu Phi (TICAD) năm 1993. Mục đích chính của TICAD- I là Nhật Bản muốn thế giới đừng lãng quên châu Phi nghèo đói bệnh tật, do vậy Nhật Bản thấy cần phải tổ chức những cuộc hội nghị, hội thảo bàn về các chiến lược phát triển giành cho châu Phi. Tuy nhiên, mãi tới năm 1998, TICAD mới chính thức được khởi động lại lần thứ 2 và năm 2008 TICAD-IV chính thức được tổ chức tại Yokohama với sự tham gia của 40 nguyên

thủ quốc gia châu Phi, tăng gấp đôi so với TICAD-III được tổ chức năm 2003.

Mục đích chính của Nhật Bản đối với châu Phi là tìm kiếm nguồn năng lượng dồi dào và cạnh tranh quyền lực cùng với Mỹ, EU, Trung Quốc. Cho đến nay, nhập khẩu dầu mỏ của Nhật Bản chủ yếu là từ Trung Đông (chiếm 90% lượng dầu nhập khẩu của Nhật Bản), do vậy châu Phi đang là tâm điểm chú ý của Tokyo nhằm phân tán rủi ro từ Trung Đông. Theo quan điểm của Nhật Bản, để có bước đi vững chắc vào châu Phi, cần giải quyết hai vấn đề cơ bản của châu Phi: ngăn chặn xung đột và viện trợ nhân đạo. Chính phủ Nhật Bản coi hai vấn đề này giống như hai bánh xe của chiếc ô tô, cần phải có hai bánh xe vững để chiếc ô tô chạy nhanh được. Chính vì vậy, Nhật Bản cho rằng cần thiết phải tập trung nỗ lực để giúp châu Phi tìm kiếm hoà bình, ổn định cho phát triển kinh tế. Đề giải quyết hai vấn đề cơ bản trên, Nhật Bản có chiến lược ưu tiên 5 điểm rất rõ ràng như sau:

1. Hỗ trợ phát triển thông qua TICAD: TICAD nhằm vào 3 mục tiêu +) tổ chức diễn đàn để các nước châu Phi tự thảo luận về các chiến lược phát triển; +) Tăng cường hợp tác Nam - Nam giữa các nước châu Phi với nhau và giữa các nước châu Á với các nước châu Phi; +) Thảo luận các vấn đề khác như phòng chống dịch bệnh HIV/AIDS...

2. Hợp tác đấu tranh phòng chống dịch bệnh.

3. Hợp tác phát triển công nghệ thông tin.

4. Giảm nợ: Cuối năm 2000 đã có 22 nước châu Phi nghèo nặng nợ nhận được 3.8 tỷ USD tiền giảm nợ từ chính phủ Nhật Bản. Đây là số tiền lớn nhất trong số các nước thành viên G8 giành cho các nước nghèo nặng nợ.

5. Ngăn chặn xung đột và hỗ trợ người tị nạn. Hiện nay Nhật Bản cung cấp khoảng 20% chi phí cho các lực lượng gìn giữ hoà bình ở châu Phi.

Từ năm 2003, Nhật Bản đã tăng viện trợ cho châu Phi lên 800 triệu USD/năm. Năm 2005, thủ tướng Koizumi cam kết tăng gấp đôi viện trợ trong ba năm tiếp theo và hoàn thành chỉ tiêu vào năm 2007 với mức tài trợ đạt 1,7 tỷ USD. Trong Hội nghị TICAD-IV, Nhật Bản đã tài trợ 10 tỷ USD cho châu Phi để giúp châu lục này chống chọi với sự biến đổi khí hậu trong vòng 5 năm tới. Chính phủ Nhật Bản cũng cam kết tăng viện trợ ODA cho châu Phi nhằm cải thiện kỹ thuật nông nghiệp, cải thiện cơ sở hạ tầng, thúc đẩy phát triển kinh tế tư nhân, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, chăm sóc y tế và cung cấp nước sạch. Là nhà tài trợ hào phóng nhất thế giới cho châu Phi, Nhật Bản đã xem viện trợ là chính sách ngoại giao chủ yếu của mình đối với châu Phi để duy trì ảnh hưởng của mình ở châu Phi, đồng thời cạnh tranh với vị trí đang lên của Trung Quốc và Ấn Độ tại châu lục này.

7. Châu Phi trong chiến lược của Ấn Độ

Ấn Độ có mối quan hệ truyền thống lâu đời với nhiều nước châu Phi kể từ trong thời kỳ chiến tranh Lạnh. Sau khi chiến tranh Lạnh kết thúc, với những tham vọng theo đuổi chính sách tự do hoá kinh tế và công nhận thế giới đa cực, Ấn Độ càng đánh giá cao tầm quan trọng của châu Phi trong chính sách đối ngoại của mình. Giống như Trung Quốc, Ấn Độ cần đến châu Phi bởi một số yếu tố như: an ninh năng lượng và nguyên liệu; nhu cầu mở rộng thị trường mới cho thương mại và đầu tư; hỗ trợ phát triển và hợp tác; thúc đẩy mối quan hệ đối tác chiến lược, duy trì và nâng cao vị thế của Ấn Độ trên trường quốc tế.

Vào tháng 4 năm 2008, Hội nghị thượng đỉnh Ấn Độ - châu Phi lần thứ nhất đã được khai mạc, với sự tham gia của 14 nước châu Phi. Hội nghị này đánh dấu một sự khởi đầu mới cho quan hệ Ấn Độ - châu Phi trong bối cảnh châu Phi đang là khu vực được nhiều nước lớn như Mỹ, EU, Trung Quốc, Nhật

Bản... quan tâm. Trong hội nghị, thủ tướng Ấn Độ Mammohan Singh nhấn mạnh rằng đã đến lúc Ấn Độ và châu Phi cần phải tạo ra một cơ cấu mới để cùng nhau hợp tác. Ông đã tuyên bố kế hoạch ưu đãi thuế cho hàng hoá xuất khẩu của 50 nước nghèo vào Ấn Độ, trong đó có 34 nước châu Phi. Ấn Độ cũng cam kết trong vòng 5 năm tới sẽ tài trợ khoảng 500 triệu USD cho châu Phi trong các dự án xây dựng cơ sở hạ tầng các ngành đường sắt, công nghệ thông tin, viễn thông và điện lực.

Mặc dù chậm chân hơn Trung Quốc ở châu Phi, nhưng Ấn Độ cũng có những bước đi riêng của mình tại châu lục này. Ấn Độ chủ yếu hợp tác với châu Phi trong lĩnh vực thương mại, đầu tư, khoa học công nghệ và chính trị. Kim ngạch thương mại hai chiều Ấn Độ - châu Phi đã tăng lên 5 lần trong vòng 5 năm (từ 5 tỷ USD năm 2003 lên 25 tỷ USD năm 2008), nhưng so với Trung Quốc con số này chỉ bằng một nửa. Tính đến hết năm 2008, FDI của Ấn Độ vào châu Phi đạt 1,5 tỷ USD, chủ yếu trong các lĩnh vực sản xuất, phát triển công nghiệp vừa và nhỏ, tin học, điện tử... Ngoài ra, trong giai đoạn 2004-2009 Ấn Độ cung cấp 2,15 tỷ USD tín dụng cho châu Phi và cam kết trong vòng 5 năm tới sẽ tăng gấp đôi tín dụng cho châu Phi, lên 5.4 tỷ USD. Ấn Độ thực sự coi trọng sự hợp tác với các nước có nguồn tài nguyên dầu lửa ở châu Phi như Ghana, Mozambique, Algeria, Libia, Nigeria... Bên cạnh đó, Ấn Độ cũng đang có mặt ở châu Phi thông qua các chương trình, sáng kiến chủ yếu như: Sáng kiến của Ngân hàng xuất nhập khẩu Ấn Độ (EIBI) về thúc đẩy thương mại và đầu tư với châu Phi, nhằm cung cấp 70 dự án đầu tư tại châu Phi vào năm 2005 với trị giá 5 tỷ USD; Chương trình cung cấp tín dụng cho NEPAD trị giá 200 triệu USD; Chương trình hỗ trợ kỹ thuật và đào tạo trị giá 1 tỷ USD cho các nước châu Phi; Quỹ xây dựng năng lực châu Phi trị giá 1 tỷ USD... Cùng với Trung Quốc, Ấn Độ đang trở thành đối tác quan

trọng của nhiều nước châu Phi, đe dọa lợi ích của nhiều nước phương Tây ở châu lục này.

Tóm lại, cho đến nay châu Phi đang nằm trong toan tính của nhiều nước lớn trên thế giới. Các nước này đến châu Phi đều với hai mục đích: làm lợi cho châu Phi, đồng thời khai thác và sử dụng châu Phi cho những chiến lược hoài bão lớn của họ. Chính vì vậy, ở châu Phi đang diễn ra một cuộc cạnh tranh giữa các nước lớn với nhau nhằm tranh giành thị phần trên thị trường nguyên liệu, khoáng sản và dầu khí châu Phi, đồng thời nhằm nâng cao uy tín và địa vị của các nước lớn tại châu Phi cũng như trên toàn thế giới. Mỗi đối tác đều có những chương trình, bước đi riêng làm cơ sở để tăng cường quan hệ với châu Phi, chẳng hạn như EU có Hiệp ước Cotonou, Mỹ có AGOA và chương trình ưu tiên 10 điểm, Trung Quốc có Hội nghị thượng đỉnh Trung Quốc – châu Phi và chương trình ưu tiên 8 điểm; Nhật Bản có TICAD và chương trình ưu tiên 5 điểm giành cho châu Phi; Ấn Độ có Hội nghị thượng đỉnh Ấn Độ - châu Phi; Nga có chiến lược ưu tiên phát triển năng lượng ở châu Phi và BRICS... Điều muốn nói ở đây là châu Phi sẽ lựa chọn con đường phát triển của riêng mình như thế nào trước sự quan tâm và can thiệp của nhiều nước lớn trên thế giới? Trước xu thế toàn cầu hoá và phụ thuộc lẫn nhau ngày càng lan rộng, sự lựa chọn phương thức phát triển cho châu Phi đòi hỏi rất lớn vào năng lực của chính bản thân các nước châu Phi để tận dụng sự can dự của thế giới bên ngoài.

Chú thích:

¹ Theo Nguyễn Thanh Hiền, *Hợp tác quốc tế giải quyết các vấn đề mang tính toàn cầu của châu Phi*, NXB Khoa học Xã hội, 2008, trang 27.

² Theo Policy Brief, *EU and Africa: Coming together at Last?*, July 2007.

³ Theo Marina Ottaway, *Rethinking U.S. Policy in Africa*, African Geopolitics, Spring 2001

⁴ Theo Báo sức khoẻ đời sống, *Mỹ hướng tới châu Phi: một chính sách ngoại giao mới?* ngày 8/8/2009.

⁵ Ba chuyến thăm chính thức đó là của tổng thống Clinton năm 1998, Bush năm 2003 và Obama năm 2009.

⁶ Theo Datmui online, *Mỹ đã chạm chân tại châu Phi*, ngày 16/7/2009.

⁷ Nhóm BRIC bao gồm 4 nước thành viên ban đầu là Brazil, Nga, Ấn Độ và Trung Quốc. BRIC đang có ý định kết nạp thêm Nam Phi, sau đó là Indonesia.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Thanh Hiền (chủ biên), *Hợp tác quốc tế giải quyết các vấn đề mang tính toàn cầu của châu Phi*, NXB Khoa học Xã hội 2008.

2. Nguyễn Văn Lịch, *Quan hệ với châu Phi: cạnh tranh giữa Ấn Độ và Trung Quốc*, Tạp chí NC châu Phi và Trung Đông 2009.

3. Sanusha Naidu, *India's African Relations: Playing Catch up with the Dragon*, theo snaidu@sun.ac.za

4. He Wenping, *The Balancing Act of China's Africa Policy*, China Security Vol 3, No3, Summer 2007.

5. David H.Shinn, *Africa and China's Global Activism: Implications for US Security Interests*, US National Defense University, 20/6/2006.

6. John Kotsopoulos, *The EU and Africa: coming together at last?* Policy Brief, European Policy Center, July 2007.

7. Marco Overhaus, *Think Tank Analysis: the EU's Africa Policy after the Lisbon Summit*, European Policy Center, 2007.

8. *Japan and Africa in the new Century*, Speech by Prime Minister Yoshiro Moru, 9/2/2001.

9. *Sub-Saharan Africa Focus: Russia's Scramble*, GTR Magazine, 2009.

10. Marina Ottaway, *Rethinking US Policy in Africa*, Carnegie African Geopolitics, Spring 2001.